

ИНФРА - М, 2002. – 601 с.

6.Линдерс М.Р., Фирон Г.Е. Управление снабжением и запасами. Логистика: Пер с англ. – СПб.: ООО „Виктория плюс“, 2002. – 768 с.

7.Томас Р. Количественные методы анализа хозяйственной деятельности: Пер. с англ. – М.: Дело и сервис, 1999. – 432 с.

8.Щолокова Т.В. Формування логістичної системи металургійного підприємства: Дис. ... канд. екон. наук. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2007. – 229 с .

Отримано 08.10.2009

УДК 330.13.336

І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, С.Б.ТИМОФІЄВА

Харківська національна академія міського господарства

ПРО ДЕЯКІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Досліджуються інституціональні особливості й суперечності інституціональних перетворень на фінансовому ринку України.

Исследуются институциональные особенности и противоречия институциональных преобразований на финансовом рынке Украины.

Are investigated institutional features and contradictions institutional transformations in the financial market of Ukraine.

Ключові слова: власність, інституціоналізм, рекапіталізація, фінансовий ринок, «фінансовий міхур».

Світова фінансова криза вже вплинула на стан і перспективи української економіки. Стало очевидним, що необхідні рішучі й непопулярні заходи з інституціонального оздоровлення як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Хід подій спонукає робити комплексні оцінки з урахуванням неоднозначних оцінок природи й наслідків світової кризи та її національної специфіки. Досить повні оцінки розвитку і наслідків сучасної кризи досліджені в роботах А.Гальчинського, Б.Данилишина, В.Мау [1-3] та інших вчених. Але потребує уваги складність і неоднозначність зв'язку глобальних і національних аспектів, що проявляються в поточних фінансово-економічних подіях. Поява нових суперечливих моментів збільшує ризики, які достатньо накопичені у вказаній сфері. Тому метою даної роботи є аналіз деяких інституціональних перетворень інститутів фінансового ринку України.

Нинішня криза стала логічним завершенням періоду бурного розвитку фінансового сектору. На черзі більша жорсткість регулювання і зниження ролі фінансів у економіці. Таких падінь і потрясінь на фінансовому ринку ніхто не очікував. Найвпливовіші фінансові установи США, Великої Британії та деяких інших країн були або фактично націоналізовані, або оголошені банкрутами. Федеральна резервна систе-

ма США вперше в історії знизила облікову ставку до нуля. Але збитки були величезні. Тільки фондові ринки втратили у 2008 р. близько 40% ринкової вартості, тобто майже 25 трлн. дол. Падіння ринків у розвинених країнах склало до 30-35%, а в країнах, що розвиваються, – до 60-70% [4]. Події останнього часу – це розплата фінансового сектору за неправильну оцінку ризиків.

Виявилася неспроможною англосаксонська боргова модель, розрахована на конвертацію власних боргів у права вимог на чужі капітальні активи, прийнявши на себе роль «ефективного керуючого» та залишивши місцевим економікам відсоток від доходу з рекапіталізації. Простір національної ідентифікації, зокрема, власності національних суб'єктів, довів свою необхідність для підтримки в робочому стані світових фінансів, торгівлі й права.

Наприклад, ще більше року тому фондовий ринок України рекламувався як один з найбільш динамічних у світі. Приріст фондового індексу Першої фондової товарної системи (ПФТС) за темпами поступався тільки відповідному китайському показнику. Але на фоні загальноекономічної динаміки це вказувало на штучність ажіотажу і виникнення типового «фінансового міхура». Виведення з країни майже 3 млрд. дол. інвесторами-нерезидентами було достатнім для найглибшого в сучасній українській історії шестикратного падіння індексу [2]. Відсутність системності і низький рівень розвитку фінансового ринку є не тільки поточною, а і суттєвою інституціональною проблемою майбутнього національної економіки. Визначимо ключові проблеми вказаної суперечності:

- складність ідентифікації реальних власників капітальних активів, а також контролю за реальними потоками капіталів і передбачення їх наслідків для економіки в цілому;
- гальмування акумуляції надлишків коштів на фондовому ринку, що виключає можливість залучення значних ресурсів для розвитку великих суб'єктів з одночасною неможливістю перешкоджати проникненню вільних грошей на споживчий ринок з наступним посиленням інфляційного тиску.

На нашу думку, багаторічні спроби реструктуризації фондового ринку завершилися фактичною зупинкою останнього у зв'язку з помилковістю сліпого копіювання американського досвіду, що спирається на надто автономну поведінку чисельних незалежних реєстраторів та інвестиційних компаній, функціонуючих поза банківським контролем. Саме зазначена безконтрольність породжувала відомий перелік негативних моментів (нелегальний вивід капіталів за кордон, фінансове шахрайство, використання фінансових інструментів для відмивання

«брудних грошей» та ін.). Крах відомих американських фондових гра-вців мав своєрідний демонстраційний ефект і тільки підкреслив необ-хідність орієнтації переважно на європейські стандарти діяльності з більш спрощеною структурою і жорстким державним впливом, вклю-чаючи вимоги з оприлюднення інформації про діяльність акціонерних товариств, забезпеченню реальних прав міноритарних акціонерів і т.д.

Суттєвою інституціональною суперечністю стала ідентифікація суб'єктів власності на відкритих ринках. Проблемним залишається встановлення правил керування довгостроковими капітальними акти-вами, що виходять за національні кордони. Допущення значних пря-мих інвестицій у стратегічні активи не знімають як питань національ-ної безпеки, так і врахування потенціалу виборної влади, підзвітної громадянам держави. Централізація і універсалізація ринку капіталь-них активів увійшла у суперечність з принципами демократичного управління в сучасному суспільстві – підзвітністю і вибірністю влади, місце якої реально займають транснаціональні корпорації (ТНК). Роз-робляти й виконувати стратегічні проекти, що торкаються життя і доб-робуту мільйонів громадян, неможливо без відповідного дозволу но-вих власників. Події останніх років постійно підтверджували, що дже-рела довгострокових заощаджень та інвестицій залишаються предме-том відповідальності вибірних державних органів влади, а не універса-льних інвесторів без певного місця проживання.

Досвід інших країн з перехідною економікою підкреслює необ-хідність проведення подальшого перегляду прав корпоративної влас-ності, насамперед, нерезидентів з офшорних зон. Наприклад, доказом права на власність може визнаватися тільки реальне здійснення розра-хунків і підтвердження надходження коштів в Україну. Проста нелега-льна переуступка прав офшорному власнику буде анулюватися з мож-ливою подальшою націоналізацією суб'єкта господарювання.

Однією з ключових проблем інституціональних досліджень є розгляд питань реформування відносин власності. Важливе інституці-ональне навантаження несе прийняття нового Закону «Про акціонерні товариства». Відхід від ЗАТ і формування публічних ВАТ несе суттєві структурні зрушення у національній економіці. Однозначно зменшить-ся кількість суб'єктів господарської діяльності, тобто консолідація виробничих активів матиме, крім фінансових, і організаційно-економічні передумови.

Саме період кризи повинний прискорити інституціоналізацію другого рівня пенсійної системи з формуванням недержавних пенсій-них фондів, що дозволить акумулювати суттєві внутрішні джерела фінансування операцій на фондовому ринку держави.

Досвід Росії, країн Перської затоки та деяких інших країн підкреслив необхідність створення аналогів так званих суверенних фондів, або фондів майбутніх поколінь. Першим кроком до цього має стати державний банк довгострокового інвестування і кредитування. Перші так звані національні банки розвитку з'явилися ще в 30-ті роки минулого століття, а зараз їх кількість перевищує 500 [5]. Такі установи є інструментом державної структурної політики з використанням кредитів з пільговими ставками, зокрема, нульовими, адресними позиками для підприємств певних галузей або регіонів. Тому потрібне окреме законодавче забезпечення, відмінне від регулювання діяльності комерційних банків з метою розмежування функцій і акцентом на фінансування проектів, що мають особливе суспільне значення і не мають зацікавленості суб'єктів приватного сектору.

Головною умовою успіху таких установ є преференційна регуляторна політика, а також більш низькі витрати на забезпечення необхідним капіталом. Подібний досвід отримали державні банки розвитку у Південній Кореї та Японії.

Особливе значення набуває питання про створення державного земельного банку, здатного на пільгових засадах підтримувати тих підприємців, які реально господарюють на землі.

В умовах погіршення фінансового стану і одночасно високих цін на придбання житла нове дихання набуває питання про розвиток оренди житлових приміщень. Одним з варіантів рішення проблеми доступного житла є використання так званих дохідних будинків, для яких орендодавцем виступатиме місцева влада. Для оренди можна залучати як квартири у новобудовах, так і вторинне житло. При цьому орендар муніципального житла сплачуватиме орендну плату нижчу, ніж за ринковою величиною. Зазначені будинки знаходяться на балансі міста і можуть стати важливим джерелом надходжень у міський бюджет. Таким чином, держава може скласти конкуренцію приватним орендодавцям, більша частка яких не мають офіційних підстав діяльності та не сплачують податків.

В умовах фінансової кризи весь державний бюджет повинний розглядатися як стабілізаційний фонд економіки. Дефіцит консолідованого бюджету повинний бути мінімальним, а його витрати необхідно переорієнтувати на збільшення інвестицій в інфраструктуру – будівництво нових мереж енергопостачання, доріг, мостів і т.д. Ефективні також вкладення в розвиток об'єктів соціальної інфраструктури – навчальних, медичних та інших закладів. Це породжуватиме попит на металопродукцію, будівельні матеріали, робочу силу різної кваліфікації, не потребуючи при цьому продажу побудованих об'єктів. Зрозумі-

міло, що структурний зсув у бік інвестиційних витрат призведе до скорочення частки соціальних бюджетних виплат, що негативно вплине на рейтинг політичних сил, що відповідатиме за антикризові заходи.

Необхідна реструктуризація житлово-комунального комплексу. Потребують розмежування об'єкти конкурентного і монопольного ринків. Потенційно конкурентними є ринки обслуговування житла, вивозу і переробки сміття. Перетворення потенційних ринків у реальні неможливе без контролю Державного антимонопольного комітету України, який повинний захищати нові недержавні структури від проявів недобросовісної конкуренції. На ринку природних монополій (енергопостачання) повинний бути створений спеціальний незалежний регулятор, що встановлюватиме тарифи, погоджуючи їх величину із загальнодержавними, місцевими органами, а також організаціями споживачів комунальних послуг в особі, наприклад, асоціацій організацій власників багатоквартирних будинків.

Криза як початок оздоровлення економіки повинна включати короткий поетапний (наприклад, поквартальний) перехід на повну оплату споживачами реальної ціни комунальних послуг, що буде супроводжуватися спрощенням надання адресних субсидій для найменш захищених верств населення.

Таким чином, розвиток фінансово-економічної кризи повинний сприяти пропонуванню нових альтернативних моделей подальшого існування національної економіки.

1. Гальчинський А. Світова грошова криза: джерела, логіка трансформацій // Дзеркало тижня. – 2008. – №42 (721). – С.8.
2. Данилишин Б. Економіка України: життя після кризи? // Дзеркало тижня. – 2009. – №1. – С.8.
3. Мау В. Драма 2008 года: от экономического чуда к экономическому кризису // Вопросы экономики. – 2009. – №2. – С.4-23.
4. Кокшаров А. Конец турбокапитализма // Эксперт Украина. – 2009. – №1-2. – С.36-37.
5. Блинов А. Антикризисные судороги // Эксперт Украина. – 2008. – №42 (185). – С.17-22.

Отримано 02.09.2009

УДК 338.24 : 657.1

О.В.ШКУРКО

Харківська національна академія міського господарства

ОЦІНКА ЗМІН КОРИСНОСТІ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються методичні особливості оцінки змін корисності необоротних активів у житлово-комунальній сфері.